

Wydział Zarządzania Uniwersytet Warszawski

www.wz.uw.edu.pl

Ul. Szturmowa 1/3, 02-678 Warszawa, Polska
Tel.: +48 22 55 34 002, +48 22 55 34 022, fax: +48 22 55 34 001

E-mail: wz@wz.uw.edu.pl

prof. dr hab. Marta Postuła

Kierownik Katedry Finansów i Rachunkowości

Wydział Zarządzania

Uniwersytetu Warszawskiego

Warszawa, 04.11.2024 r.

Recenzja rozprawy doktorskiej

mgr. Jana Brauna

**pt. „Instrumenty wsparcia finansowego produkcji energii ze źródeł
odnawialnych w Polsce na przykładzie Wojewódzkich Funduszy Ochrony
Środowiska i Gospodarki Wodnej”**

napisanej po kierunku

dr hab. Jolanty Szolno-Koguc, prof. UMCS

W przesłanej mi do recenzji dysertacji doktorskiej podniesiony został temat od kilku lat bardzo aktualny, a po agresji Rosji na Ukrainę niezwykle ważny i nabierający na znaczeniu m.in. w dobie toczącej się w Unii Europejskiej i w Polsce dyskusji o intensyfikacji działań w kierunku uniezależnienia się energetycznego od źródeł rosyjskich. Jednym ze sposobów działań, w tym zakresie jak również w ramach realizacji założeń Zielonego Ładu przyjętego na poziomie Komisji Europejskiej jest wykorzystywanie w coraz większym stopniu odnawialnych źródeł energii

(OZE), zarówno w Unii Europejskiej, jak i na całym świecie w drodze dążenia do dywersyfikacji dostaw energii oraz decentralizacji jej wytwarzania. Współcześnie nikt już nie kwestionuje nieodwracalności procesu przechodzenia na odnawialne źródła energii, dyskusja w większym stopniu skoncentrowana jest w jaki sposób przyspieszyć to zjawisko, jakie formy wsparcia prawnego i finansowego zastosować. Doktorant w swoich rozważaniach podkreśla bazując na doświadczeniach wszystkich państw członkowskich Unii Europejskiej, że rozwój OZE nie mógłby odbywać się w takim tempie gdyby nie był wspierany różnorodnymi rozwiązaniami o charakterze finansowym, organizacyjnym i politycznym ze strony władz.

Kraje UE, przodujące obecnie w ilości i dynamice wzrostu udziału OZE, osiągnęły swoją przewagę w tym zakresie m.in. dzięki przeznaczeniu znacznych zasobów środków publicznych w ramach różnych systemów wsparcia. Oczywiście w ramach toczących się dyskusji naukowych można spotkać różne poglądy na ten temat czy ingerencja państwa poprzez system wsparcia finansowego jest najlepszym rozwiązaniem i czy nie powinno pozostawić się ten sektor wyłącznie działaniom wolnego rynku. Pan mgr Jan Braun prezentuje w dysertacji pogląd, że kraje UE o największej obecnie w ilości i dynamice wzrostu udziału OZE, osiągnęły swoją przewagę w tym zakresie m.in. dzięki przeznaczeniu znacznych zasobów środków publicznych w ramach różnych systemów wsparcia. W tym kontekście pojawia się pytanie dotyczące skali, ale także sposobu polityki wydatkowej w kreowaniu rozwoju energii odnawialnej oraz jej realnej skuteczności, w kraju takim jak Polska. Teoretycy i praktycy wiele dyskutują o polityce wydatkowej także tej w zakresie prowadzonej polityki klimatycznej zarówno na poziomie krajowym, wspólnotowym jak również globalnym, podejmują próby badania pomiaru tej efektywności z wykorzystaniem wyselekcjonowanych metod, rzadko jednak swoje rozważania koncentrują na rozwiązaniach instytucjonalnych. Mając to na względzie rozważania mgr. Jana Brauna wpisują się w ten dyskurs naukowy i dostarczają dość szczegółowej analizy, jak kwestie te wyglądają z punktu widzenia dotychczasowych polskich doświadczeń, w szczególności w zakresie analizy i oceny wsparcia finansowego produkcji energii ze źródeł odnawialnych, przy wykorzystaniu finansowania funduszeowego. Doktorant podjął wyzwanie zmierzenia się z teorią (krajową i zagraniczną) podejmowanego tematu, jak również z różnego rodzaju analizami, w przedmiotowym zakresie.

1. Opinia ogólna

W mojej opinii przedstawiona rozprawa doktorska zasługuje na ocenę pozytywną. Należy przy tym zauważyć, że prezentowany temat jest w ostatnich latach stosunkowo często poruszany przez badaczy ale na podkreślenie zasługuje luka badawcza pomimo tego dodatkowo podkreślić należy, iż praca została przygotowana dobrze metodologicznie, co ze względu na fakt, że jest to obszar badawczy o wysokim stopniu złożoności oraz przybierającym coraz to nowe oblicza, w szczególności sposób zasługuje na docenienie.

2. Metodyka badawcza – cel główny rozprawy

Przyjętym przez Doktoranta celem głównym rozprawy doktorskiej jest *„zbadać wpływ wsparcia finansowego ukierunkowanego na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu, pochodzącego z wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej na poziom produkcji energii ze źródeł odnawialnych w poszczególnych województwach w Polsce”*. Ponadto w pracy zdefiniowanych zostało sześć celów pomocniczych w sposób bardzo kompleksowy wpisujących się w cel główny. Autor w swej dysertacji przedstawił także problem badawczy, który ma formę pytania: *„Jaki jest wpływ wsparcia finansowego, pochodzącego z wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej na poziom produkcji energii ze źródeł odnawialnych w poszczególnych województwach w Polsce?”*. W ramach dysertacji poddano weryfikacji hipotezę główną oraz pięć hipotez pomocniczych. Lektura pracy pozwala stwierdzić, że cel główny został osiągnięty, a postawiony problem badawczy szczegółowo opisany, a hipotezy (główna oraz pomocnicze) udowodnione w całym przekroju przedstawionego wywodu.

Praca mgr. Jana Brauna stanowi dość uporządkowany wywód, którego treść dowodzi o posiadanych kwalifikacjach oraz dobrym przygotowaniu praktycznym Autora do podejmowanego tematu. Kluczowym atutem dobrej rozprawy doktorskiej jest jasne sprecyzowanie celu głównego, pytań badawczych oraz postawienie hipotez, a następnie konsekwentne odnoszenie się do nich. Doktorant wykazał się takimi umiejętnościami.

Przedłożona mi do opinii dysertacja doktorska ma charakter teoretyczno-empiryczny, co zasługuje na uznanie. Dość unikatowym jest w tym przypadku fakt, że w pracy został także oprócz wyżej wskazanego celu głównego i celów pomocniczych cel aplikacyjny, co należy podkreślić i

docenić. Część teoretyczna oparta jest na studiach literaturowych polskich i zagranicznych, analizie aktów normatywnych krajowych i unijnych oraz analizie opisowej, natomiast w części empirycznej Doktorant zdecydował się zastosować metodę średniej logarytmicznej wskaźnika Divisia, określaną również skrótem LMDI (*Logarithmic Mean Divisia Index*).

3. Literatura

Niewątpliwym atutem recenzowanej pracy jest dobrze dobrana i stosunkowo najnowsza literatura – ponad 201 pozycji opracowań naukowych, co świadczy o umiejętności wykorzystania przez Autora rozprawy literatury przedmiotu. Doktorant wykazał się także znajomością aktów prawnych, w zakresie badanego tematu przywołując ich 45 oraz dodatkowo powołuje się na dużą ilość źródeł internetowych. Pod względem jakościowym literatura jest dobrana prawidłowo, ponadto jest zróżnicowana. Na podkreślenie zasługuje umiejętność wykorzystywania w większości przypadku najnowszej literatury przedmiotu i liczne odwołania do najnowszych badań w podjętej tematyce. W recenzowanej rozprawie zawarty jest szereg metod opisujących sposób funkcjonowania systemu podatkowego opisanych teoretycznie w pozycjach literatury krajowej oraz odniesienie do nich w literaturze zagranicznej. Wskazywane są raporty opracowane przez organizacje międzynarodowe, tj. Komisję Europejską, OECD, Agencję Poszanowania Energii, co ma pozytywny wpływ na jakość przedstawionej pracy. Pod względem jakościowym literatura jest dobrana prawidłowo, ponadto jest zróżnicowana. Autor zastosował klasyczny styl przypisów, który konsekwentnie wykorzystywany był w całej rozprawie.

4. Struktura rozprawy

Przedstawiona dysertacja doktorska składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów oraz zakończenia zawierającego swoistego rodzaju rekomendacje, stanowiące obraz teoretyczno-praktycznych działań z uwzględnieniem systemu wsparcia odnawialnych źródeł energii ze specjalnych, stworzonych między innymi w tym celu jednostek sektora finansów publicznych. W pracy dużą część zajmują analizy teoretyczne (sam Autor wskazał, że poświęcił im aż cztery rozdziały), w których zaprezentowano wyniki przeglądu literatury, które jak już wspomniano skoncentrowane były przede wszystkim na kilku założonych przez Autora obszarach, to jest problematyce odnawialnych źródeł energii, w tym w szczególności na przedstawieniu możliwych form wsparcia ich rozwoju w Unii Europejskiej i Polsce. Autor przedstawił także charakterystykę

wykorzystanych metod i technik badawczych, jak i uzyskane wyniki badań. Wykorzystał również wszystkie możliwe informacje udostępniane przez administrację publiczną, międzynarodowe organizacje. Wyniki tych analiz ujęto w treści pracy w 33 tabelach, 21 wykresach oraz 12 załącznikach.

5. Szczegółowa ocena merytoryczna poszczególnych części rozprawy

Wstęp do recenzowanej dysertacji doktorskiej zawiera wszystkie istotne elementy, w tym uzasadnienie wyboru podjętego tematu pracy, przedstawienie celu głównego oraz postawionych hipotez, a także opis struktury pracy (poszczególnych rozdziałów) wraz z krótkim omówieniem ich treści oraz wykorzystanych metod badawczych. Docenić należy, że w tej części pracy znalazły się szczegółowe informacje dotyczące wyznaczenia zakresu oraz skali oceny rozwiązań w badanym obszarze oraz ograniczenia z jakimi musiał uporać się Autor dokonując takiego wyboru. Pan mgr Jan Braun przedstawia w nim także, którym z rozdziałów ma charakter empiryczny, a który typowo teoretyczny. Wstęp ze względu na zawartość i sposób prezentacji można byłoby uznać za wzorcowy za wyjątkiem jednego elementu. Stosunkowo mało uwagi Pan mgr Jan Braun przeznaczył w nim przesłankom wyboru danej metody badawczej.

Pierwszy rozdział został poświęcony teoretycznym aspektom związanym z odnawialnymi źródłami energii oraz ich rolą w kształtowaniu europejskiego miksu energetycznego w ujęciu teoretycznym, w szczególności w odniesieniu do procesów związanych z polityką klimatyczną zachodzących na poziomie europejskim. Zaprezentowane w tym rozdziale rozważania były już próbą przedstawienia oraz uzasadnienia właściwości odnawialnych źródeł energii i decydują o tym, że są one kluczowe w kontekście zrównoważonego rozwoju. Doktorant, w tej części dysertacji wiele uwagi poświęcił opisaniu czynników i determinantów, które powinny być brane pod uwagę przy kształtowaniu polityki klimatycznej opartej na inwestycjach w OZE, ponieważ powinny one być niezbędne przy podejmowaniu decyzji dotyczących kształtowania polityki klimatycznej. W rozdziale tym mgr Jan Braun opisał w dużej mierze, w oparciu o przeprowadzone studia literaturowe, pozytywne aspekty wykorzystywania energii pochodzącej z odnawialnych źródeł, chociażby takie jak korzyści ekologiczne ekonomiczne oraz społeczne. Brakuje jednak w tych rozważaniach głębszego, krytycznego spojrzenia. Za szczególnie interesujące uznać należy rozważania nad perspektywami rozwoju odnawialnych źródeł energii w Unii Europejskiej oraz polityki wspierające. Moim zdaniem, w tej części dysertacji brakuje opinii własnych Autora na

temat rozwoju odnawialnych źródeł energii w UE, także w kontekście krytyki przez część obywateli państw członkowskich rozwiązań europejskiego Zielonego Ładu.

Rozdział drugi poświęcony został w całej swojej rozciągłości omówieniu instrumentów wsparcia rozwoju OZE w krajach UE, w szczególności ich klasyfikacji oraz przesłankom ich stosowania. Przeprowadzona przez Doktoranta diagnoza przesłanek podziału opisywanych instrumentów wraz ze wskazaniem każdorazowo na złożoność i wieloaspektowość ich systematyzacji zasługuje moim zdaniem na uznanie. Mając na uwadze tak fakt, że także w tej części dysertacji mgr J. Braun dokonał charakterystyki wykorzystywanych mechanizmów promowania OZE, uwzględniając przy tym rozwiązania tylko występujące w ramach systemu kształtowania cen oraz ilości wytworzonej energii. Poprosiłabym o uzasadnienie w trakcie obrony skąd taka decyzja i dlaczego Doktorant nie zdecydował się na szersze przedstawienie innego rodzaju możliwych do zastosowania instrumentów. Za szczególnie interesujące uznaję w tym rozdziale przedstawienie w układzie tabelarycznym (Tabela 2.4) instrumentów wsparcia odnawialnych źródeł energii w państwach członkowskich Unii Europejskiej, które kompleksowo obrazują formy oraz zakres oddziaływania w ramach państw członkowskich UE w tym obszarze. Mając na uwadze różnorodne podejście do procesu systemu wsparcia OZE, w trzecim rozdziale Doktorant w sposób płynny przeszedł do opisanego polskich doświadczeń w odniesieniu do stosowanych subsydiów energetycznych na rzecz rozwoju źródeł odnawialnych. W pierwszej kolejności, w oparciu o przeprowadzone analizy prawne Autor zdecydował się na zdefiniowanie pojęcia subsydiów energetycznych, wskazując zarazem ich formy oraz metody pomiaru. Doktorant przedstawił kilka różnego rodzaju definicji, m.in. stosowaną przez Bank Światowy, Agencje Poszanowania Energii czy OECD. Ciekawiłaby mnie w związku z tym opinia, którą z nich Pan mgr Jan Braun uznaje za najtrafniejszą, biorąc pod uwagę wyzwania związane z prowadzeniem przez władze polityki klimatycznej? Autor dokonał także przeglądu występujących w Polsce instrumentów wsparcia tego typu, czyli instrumentów dotacyjnych, preferencji podatkowych, a także preferencyjnych kredytów i pożyczek oraz gwarancji spłat zaciągniętych zobowiązań, dochodząc do wniosku, iż w ostatnich latach przeważają programy dotacyjne.

Mając na uwadze wyciągnięte w poprzednich rozdziałach wnioski mgr Jan Braun w kolejnym czwartym zdecydował się poświęcić jednostkom istotnym z punktu widzenia udzielania subsydiów energetycznych w Polsce, w szczególności dokonał charakterystyki funkcjonowania

wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej. W tym samym rozdziale odniesiono się także do wojewódzkich funduszy ochrony środowiska jako podmiotów realizujących część zadań państwa w zakresie prowadzenia polityki klimatycznej, w tym przedstawiono najważniejsze prawa i obowiązki podatników otrzymujących subsydia ekologiczne w Polsce.

Dwa ostatnie rozdziały opiniowanej dysertacji mają w pełnym zakresie charakter empiryczny i Doktorant stara się w nich (zresztą z dużym sukcesem) zestawić wcześniej opisywane założenia teoretyczne z wynikami własnych badań. To właśnie w rozdziale piątym można zapoznać się po pierwsze z opisem przyjętej metodologii badawczej i poszczególnymi etapami prowadzonych badań. Na docenienie w tym rozdziale zasługuje także fakt, że Autor w sposób logiczny i osadzony w literaturze przedmiotu umotywowwał wybór zastosowanych metod badawczych spośród wielu, które są charakterystyczne dla dziedziny nauk społecznych. W tej części dysertacji przedstawiono także w sposób opisowy, tabelaryczny i graficzny:

- dane zakresie wsparcia i promowania wykorzystywania energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych w okresie 2005-2022 wraz z towarzyszącą własną dekompozycją na cztery okresy dokonaną przez Doktoranta;
- skonstruowano i przedstawiono czynniki, które wpływają na zmianę poziomu produkcji energii ze źródeł odnawialnych w polskich województwach;
- uzasadnienie co do zastosowanie metody LMDI-I (dekompozycji) do zbadania wpływu czynników finansowych i pozafinansowych na zmianę poziomu produkcji energii ze źródeł odnawialnych w poszczególnych województwach w Polsce.

Z kolei szósty rozdział dysertacji poświęcono omówieniu wyników badań własnych zaprezentowanych w poprzednim rozdziale pod kontem odniesienia ich do sformułowanych przez Doktoranta na wstępie celów i hipotez badawczych. Rozdział kończy się zaleceniami i zmianami, które zdaniem Pana mgr Jana Brauna powinny zostać implementowane do systemu subsydiów ekologicznych srosowanych za pośrednictwem wojewódzkich funduszy ochrony środowiska , by w większym stopniu sprzyjały one realizacji powierzonych tym instytucją celów.

Wskazano także na działania państwa jakie powinny być realizowane w zakresie polityki klimatycznej aby wzmocnić proces rozwoju inwestycji w odnawialne źródła energii, ze

szczególne podkreśleniem konieczności podjęcia próby wpłynięcia na zwiększenie produktywności odnawialnych źródeł energii. Zwrócono także uwagę na konieczność większego zaangażowania finansowego ponieważ przeprowadzone przez Doktoranta badania wykazały, że finansowe wsparcie ukierunkowane na realizację projektów w zakresie OZE, pochodzące z wojewódzkich funduszy, jest kluczowe dla rozwoju rynku energii odnawialnej w danym województwie.

W trakcie obrony chciałabym poprosić Pana mgr. Jana Brauna o wskazanie jakie działania miał na myśli formułując w konkluzjach następujący wniosek „...*WFOŚiGW, prowadząc swoją działalność w zakresie promowania rozwoju OZE w regionie, powinny skoncentrować się na poprawie zidentyfikowanych czynników finansowych, gdyż mają one większy wpływ na poziom produkcji energii odnawialnej od czynników pozafinansowych*”, bo brzmi on bardzo ogólnie?

Zakończenie stanowią swoistego rodzaju wnioski końcowe zebranego materiału naukowego. W tej części rozprawy Autor w sposób zwięzły przypomniał główne czynniki mające wpływ na instrumenty wsparcia inwestycji w odnawialne źródła energii na przykładzie polskich rozwiązań legislacyjnych i instytucjonalnych.

Recenzowana rozprawa łącznie z bibliografią liczy 243 stron. W całej dysertacji znajdują się liczne odwołania do podstaw teoretycznych w nieco mniejszym stopniu są one podparte własnymi przemyśleniami, wynagradza to natomiast wskazanie przez Doktoranta rozwiązań będących atutem implementacyjnym obserwacji do praktyki w zakresie subsydiów ekologicznych realizowanych przez Wojewódzkie Fundusze Ochrony Środowiska.

6. Opinia szczegółowa

Recenzowana dysertacja doktorska Pana mgr. Jana Brauna stanowi dorobek w naukach społecznych w dziedzinie ekonomia i finanse i nie ma tutaj najmniejszej wątpliwości, że można ją tam zaklasyfikować. Zawarte w rozprawie badania dotyczące wpływu instrumentów dużej mierze finansowych sfinansowanych przez Wojewódzkie Fundusze Ochrony Środowiska na rozwój odnawialnych źródeł energii w Polsce, w szczególności z odniesieniem wydatków publicznych, poparte są licznymi wnioskami własnymi Autora. Takie podejście do tematu zasługuje na bardzo pozytywną ocenę.

Doktorant w swojej rozprawie przeprowadził ważne badania, a poprzez poszczególne rozdziały zawarte w dysertacji systematycznie starał się dążyć do postawionego na wstępie celu głównego i celów pomocniczych oraz udowodnienia postawionych hipotez (głównej i pomocniczych). Atutem rozprawy są niewątpliwie przeprowadzone badania mające charakter ilościowy oraz właściwy dobór zastosowanych metod badawczych. W tym wypadku mam pewną wątpliwość czy zastosowana metoda jest najbardziej adekwatna, w szczególności brakuje mi krytycznego przeglądu możliwych do zastosowania przy tego rodzaju badaniach metod ekonometrycznych. Niewątpliwą dużą zaletą pracy jest implementacyjny charakter wyciągniętych z przez Doktoranta autorskich wniosków w zakresie podejścia do wsparcia przez państwo rozwoju odnawialnych źródeł energii w Polsce z wykorzystaniem WFOŚiGW. Byłoby jednak bardzo interesującym zestawieniem doświadczeń polskich w zakresie funduszy ekologicznych z podobnymi jednostkami funkcjonującymi w wybranych krajach Unii Europejskiej. Takie podejście dawałoby pełen obraz, oraz pozwalałoby ocenić na tle innych ekosystemów skuteczność naszych krajowych rozwiązań. Brak takiego szerszego podejścia uznaje za pewien mankament pracy.

Konkludując, w mojej opinii kompleksowość prowadzonych studiów literaturowych oraz działań w przeprowadzonych badaniach w obszarze wybranego tematu spowodowało, że Doktorant zrealizował cel główny oraz udowodnił postawione na wstępie hipotezy badawcze, co zasługuje na pozytywną ocenę pracy.

7. Język i formalna strona rozprawy

Od strony językowej i formalnej recenzowaną dysertację doktorską można ocenić dobrze. Praca napisana jest językiem zrozumiałym i stosunkowo przystępnym. Używane zwroty są zwięzłe i nadają ciąg logiczny w czytany fragment pracy. Zastosowany język nie jest językiem potocznym, a bardziej przypominającym język używany w podręcznikach akademickich, co dobrze świadczy o podejściu mgr Jana Brauna do pracy naukowej. W pracy znajduje się bardzo duża ilość opracowanych przez Doktoranta wykresów oraz tabel, dzięki czemu czytelnik nie ma żadnych wątpliwości, co do ich zrozumienia. Pojawia się jedynie drobna słabość w opiniowanej dysertacji dotycząca tego, że niektóre informacje prezentowane w formie graficznej jak i tabelarycznej nie wnoszą nowej jakości informacji doprowadzonych rozważań, co powoduje, że zwiększała się ich liczba nie wnosząc jednak nowej jakości.

8. Wnioski i konkluzja końcowa

Do najważniejszych walorów recenzowanej rozprawy należy zaliczyć przede wszystkim podejmowanie badań naukowych na bazie najbardziej dostępnych źródeł literaturowych oraz własnych badań, co stanowi cenny wkład do nauki w dziedzinie ekonomii i finansów. Ponadto rozprawa ma bardzo aplikacyjny charakter i wnioski z niej płynące mogą stanowić pewne fundamenty do podejmowani działań i decyzji władz odpowiedzialnych za wspieranie rozwoju odnawialnych źródeł energii o charakterze inwestycyjnym w Polsce. Dodatkowo podkreślenia wymagają, w szczególności:

- bardzo duża przejrzystość pracy i uporządkowany wywód naukowy;
- rzetelne opracowanie wyników zastosowanych badań;
- implementacyjny charakter wniosków sformułowanych przez Doktoranta;
- dobry język – praca jest łatwa w odbiorze i ciekawa;
- umiejętność formułowania samodzielnych wniosków oraz zaleceń.

Konkludując, w mojej opinii przedstawiona dysertacja doktorska mgr. Jana Brauna spełnia ustawowe kryteria (określone w ustawie Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce z dnia 20 lipca 2018 r. - Dz. U. z 2020 r., poz. 85 z późn. zm.).